

فهرست

- 514..... سخن سردبیر / ماهیت مدل و مؤلفه‌های مدل‌شناختی در تولید علوم انسانی اسلامی 517
- / مرضیه عبدلی مسینان
 543. مبانی اخلاقی توسعه سیاسی در اندیشه امام خمینی / غلامرضا اسم حسینی / نجف لکزایی
 تأثیرگذاری فلسفه بر روش‌شناسی اقتصاد (مطالعه تطبیقی اقتصاد متعارف و اقتصاد اسلامی) 565
- / محسن زنگنه
 تحلیل و تبیین مبانی فرهنگی آموزش عالی (با تأکید بر رویکرد اسلامی به فرهنگ شایسته‌محوری) 585
- / جواد پورکریمی / الهه عربزاده / فاطمه اردو
 نقش کاربردی قاعده فقهی تحذیر بر مسئولیت مدنی مریبان و بهبود عملکرد آنان 609
- / ریحانه حسنیور / اسدالله لطفی / مرضیه پیلهور
 نقد محتوایی احادیث ناظر به جنین‌شناسی، با تأکید بر مصادق‌شناسی ترابط علم و دین 627
- / سعید حسینی / ملک سلیمانی مهرنجانی / عبدالحسین خسروپناه
 واکاوی موانع تکوین تفکر دینی در دانشجویان ... 649
- / نیره شاه‌محمدی
 نقد اصل ابداعی حاکم بر تربیت اخلاقی فایده‌گرای جان استوارت میل بر اساس قاعده اسلامی لاضرر 669
- / شهناز شهریاری نیسیانی / رضاعلی نوروزی
 کاربرست تحلیلی مبانی انسان‌شناختی قرآنی در نظریه قرار اجتماعی توماس هابز 691
- / عبدالحسین خسروپناه / محمدهادی امین‌ناجی / محمدحسن صالحی هفشجانی
 تبیین دیدگاه تمثیلی علامه طباطبایی پیرامون ابلیس 709
- / علیرضا پارسا / محمدعلی کریمی / سید علی علم‌الهدی / رضا رسولی شربانی
 حقارت اجتماعی و شکافت نسلی؛ پادهویت ایرانی - اسلامی 733
- / مصطفی نجفی / فرهاد زویبار / مسعود مطلبی
 گونه‌شناسی تفاسیر عرفانی و تحلیل آنها 749
- / اکرم حسین‌زاده / محمد شریفی
 چکیده انگلیسی 783

فصلنامه مطالعات معرفتی در

سال بیست و چهارم / شماره سوم ، پاییز 1399

ISSN 2322-5246

صاحب امتیاز:

پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی

نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها

مدیر مسئول: حجت‌الاسلام دکتر حبیب محمدنژاد

سردبیر: حجت‌الاسلام دکتر عبدالحسین خسروپناه

هیئت تحریریه: (به ترتیب الفبا)

رضا برنجکار، استاد گروه فلسفه دانشگاه تهران

عبدالحسین خسروپناه، استاد پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی و

هیات علمی معین پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی

نیکزاد عیسی زاده، دانشیار دانشگاه علوم پزشکی تهران-مرکز تحقیقات

علوم قرآن، حدیث و طب

رضا فیروزی، استاد گروه معارف اسلامی دانشگاه علوم پزشکی

و خدمات بهداشتی درمانی ارومیه

محمد محمدرضایی، استاد گروه فلسفه دانشگاه تهران

حسن‌ملکی، استاد گروه برنامه ریزی درسی دانشگاه علامه طباطبایی و

هیات علمی معین پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی

ویراستار فارسی: کورش گوهریان

ویراستار انگلیسی: بهرام انجم روز

حروفچینی و صفحه آرایی: مرتضی گنجی استانجین

نشانی: تهران، خیابان انقلاب اسلامی، بین خیابان قدس و

وصال، کوچه اسکو، پلاک 15، کد پستی: 1417833411

تلفکس: 021-84222481

فصلنامه در سایت ISC، noormags و magiran نمایه می‌شود»

Website: <http://ksiu.nahad.ir>

E-mail: dislamic5@gmail.com

قیمت: 100000 ریال

نقل مطالب چاپ شده تنها با ذکر منبع مجله مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی آزاد است.

سخن سردییر

ترویج گفتمان علم و ترویج گفتمان علمی در کشور، امری ضروری است. گفتمان علم هنوز در کشور شکل نگرفته است و با وجود رتبه خوب تولید علم در کشور تنها جمع اندکی در تولید علم مشارکت می کنند. باید اعتراف کرد که تولید علم در قبل از انقلاب اسلامی ایران، بسیار پایین بود و به برکت انقلاب و هدایتگری امام و مقام معظم رهبری، تولید علم و نشر مقالات رشد خوبی یافته و در عرصه های هوا فضا و IT و نانو و بایو تکنولوژی و هسته ای و علوم شناختی و علوم انسانی و علوم اجتماعی و هنر و معماری و علوم اسلامی، تولیدات علمی ارزشمندی داشته ایم.

اما چرا با وجود این رشد علمی، این مشارکت علمی، حداقلی است؟ چون گفتمان سازی فرایندی است و باید به عناصر مختلف شکل گیرد.

عنصر اول: توجه به مفاهیم بنیادین یعنی فلسفه علم (مبانی و پارادایم ها و استراتژی ها و روش های کمی و شبه کمی و کیفی) است. متأسفانه برخی از افراد ناآگاه به مسایل فلسفی درصدد انکار پیوند علم و فلسفه هستند و بدون اطلاع از مباحث فلسفی، چنین امر بدیهی در فلسفه علم را منکر می شوند. چیزی که تعجب را افزون می کند این فرد منکر پیوند فلسفه و علم، عضو پیوسته فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی است که بسیار دردآور است.

عنصر دوم: توجه به حکمرانی علم: حکمرانی علم عبارت از سندننگاری و تدوین نقشه جامع علمی کشور، تصویب قوانین مبتنی بر سند توسعه علم و اصلاح ساختارهای متناسب با سند و قوانین ناظر به علوم و تعیین متولیان توانمند برای تولید علم به صورت تخصصی.

پیشنهاد نگارنده این است که پس از تدوین سند توسعه علم در کشور و تصویب قوانین ناظر به علوم، ساختار دانشکده ها از دانش محوری به موضوع محوری تغییر یابد تا دانشگاه پیوند بیشتری با جامعه و نیازهای آن ارتباط یابد.

عنصر سوم: عنصر شناختی: تبیین نخبگانی و عمومی از طریق رسانه ها و هنر در گفتمان سازی تولید علم نقش مهمی دارند.

این عناصر سه گانه وقتی شکل می گیرد که شورای حکمرانی علم و فناوری تشکیل شود.

این شماره از نشریه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی در راستای تولید علوم انسانی به نشر مقالات ذیل پرداخته است.

مقاله «ماهیت مدل و مؤلفه های مدل شناختی در تولید علوم انسانی اسلامی» با هدف طراحی مدل و مدلسازی به عنوان گامی مهم در پیشبرد ادبیات بحث علم دینی و تحقق عملی پروژه علوم انسانی اسلامی بوده است. مطالعه تطبیقی و دقیق الگوها و نظریات داخلی و خارجی و بررسی مهم ترین

چالشها و محل‌های نزاع در علم دینی، به طراحان مدل در استکشاف مؤلفه‌های تکون علم دینی و اجماع نظری برای اتخاذ طرحی بایسته در فرایند مدلسازی یاری می‌رساند.

نگاشته «**مبانی اخلاقی توسعه سیاسی در اندیشه امام خمینی**» نشان می‌دهد که سیاست در اندیشه سیاسی امام به معنی هدایت است و مفهوم سیاست و زیرمجموعه آن از جمله توسعه سیاسی، در پارادایم الهی و آخرت‌گرا قرار می‌گیرد. منظومه اندیشه سیاسی امام مبتنی بر اخلاق الهی با محوریت هدایت دین اسلام و تعالی انسان در تمامی ساحت‌های وجودی، از جمله ساحت سیاست و توسعه سیاسی بیان می‌شود.

نوشته «**تأثیرگذاری فلسفه بر روش‌شناسی اقتصاد؛ مطالعه تطبیقی اقتصاد متعارف و اقتصاد اسلامی**»، ضرورت و لزوم بازنگری در روش‌شناسی مطالعات اقتصاد اسلامی بر اساس فلسفه اسلامی را تبیین می‌کند.

مقاله «**تحلیل و تبیین مبانی فرهنگی آموزش عالی (با تأکید بر رویکرد اسلامی به فرهنگ شایسته‌محوری)**» با هدف واکاوی چیستی و چرایی مبانی فرهنگی آموزش عالی از دو منظر عمومی و تخصصی با تأکید بر رویکرد اسلامی نگاشته شده است و به این نتیجه رسیده که فرهنگ صحیح دانشگاهی با محوریت توحید، در گرو اجتهاد مستمر متخصصان و علمای دین اسلام با توجه به مقتضیات زمان، در جهت انطباق علوم دانشگاهی با معارف اسلام است. بدین ترتیب، امتزاج عناصر فرهنگ و مصادیق آن با رویکرد اسلامی به شایسته‌محوری قابل تبیین است.

نگاشته «**نقش کاربردی قاعده فقهی تحذیر بر مسئولیت مدنی مریبان و بهبود عملکرد آنان**» بر این نکته تأکید دارد: آشنایی مریبان با قاعده هشدار (تحذیر) و شرایط اعمال آن، نقش قابل توجهی در بالا بردن سطح عملکرد و رضایت شغلی مریبان و بهبود تدابیر مدیریتی آنها داشته، لذا لازم است مریبان با این قاعده آشنا شوند.

نوشته «**نقد محتوایی احادیث ناظر به جنین‌شناسی، با تأکید بر مصداق‌شناسی ترابط علم و دین**» ضمن ارزیابی محتوایی روایات بر اثبات شمول علم امام معصوم نسبت به تکوینیات و توافق علم و دین، عدم تعارض علم برهانی و گزاره دینی معتبر از نظر محتوا و سند تأکید دارد.

مقاله «**واکاوی موانع تکوین تفکر دینی در دانشجویان**» با روش پیمایشی به این نتیجه رسیده است که برای حفظ و ارتقای تفکر دینی لازم است به مهندسی طرح‌های پرورش‌دهنده تفکر دینی دانشجویان، تجدید نظر در حوزه برنامه‌ریزی فرهنگی دانشگاهها توجه ویژه‌ای شود.

نگاشته «**نقد اصل ابداعی حاکم بر تربیت اخلاقی فایده‌گرای جان استوارت میل بر اساس قاعده اسلامی لاضرر**» بر این نکته دلالت دارد که اگر چه جان استوارت میل، اصل ضرر را در راستای دستیابی به فایده یا اصل بیشترین خوشی تدوین کرده، اما بر اساس دو نقد مذکور می‌توان گفت که این اصل نمی‌تواند هدف مذکور را که هدف تربیت اخلاقی نیز است، آنچنان که باید محقق

سازد. لذا اصل ضرر میل نیازمند بازنگری‌های جدی بر اساس قاعده لاضرر تشخیص داده شد تا بتواند به عنوان اصل حاکم بر تربیت اخلاقی فایده‌گرا پذیرفته شود.

نوشته «کاربست تحلیلی مبانی انسان‌شناختی قرآنی در نظریه قرار اجتماعی توماس هابز» با جایگزینی مبانی انسان‌شناختی قرآنی در نظریه قرار اجتماعی، تغییرات اساسی در این نظریه را نشان می‌دهد.

مقاله «تبیین دیدگاه تمثیلی علامه طباطبایی پیرامون ابلیس» نشان می‌دهد که می‌توان واقعی بودن تمرّد ابلیس و درک نسبت آن با امر خداوند را از تصور نسبت بین مولی و عبد نافرمان تبیین کرد. بنابر این، آدم تمثیل و نمادی از همه انسانها و ابلیس تمثیل و سوسه‌های شیاطین است.

نگاشته «حقارت اجتماعی و شکافت نسلی؛ پادهویت ایرانی - اسلامی» نتایج پیمایش‌های دو دهه اخیر نشانگر افول استمرار شاخصهای گفتمان حاکم است؛ بدین معنا که عدم توجه به پژوهش‌های علمی در این حوزه و نیازمندی‌های نسل جدید و از همه مهم‌تر؛ ضعف شدید در روش تبلیغی، موجب تضعیف مبانی و گفتمان حاکم شده است.

نوشته «گونه‌شناسی تفاسیر عرفانی و تحلیل آنها» به تبیین تفاسیر با رویکرد عرفان عملی و عرفان نظری پرداخته است. عرفان عملی شامل تفسیر باطنی (کاملاً مخالف ظواهر افراطی) و تا حدودی موافق ظواهر (اعتدالی) و تفسیر صوفی شامل تفسیر رمزی، اشاری، کشفی، الهامی، ذوقی و تداعی معانی است. تفسیر نظری شامل تفسیر بر اساس عرفان نظری و تفسیر انفسی است.

سردبیر